

DOI: [10.32702/2307-2156-2021.7.33](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.7.33)

УДК 351.86:659.3. 4:004](477)

*В. В. Антонюк,
к. держ. упр., керівник Першого відділу Апарату Верховної Ради України
ORCID ID: 0000-0002-3744-0339*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОТИБОРСТВА: НОВІ КОНТЕКСТИ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

*V. Antoniuk
PhD in Public Administration,
Head of the First Department of the Verkhovna Rada of Ukraine*

INFORMATION WAR IN THE STRUCTURE OF MODERN GEOPOLITICAL CONFLICT: NEW CONTEXTS AND INTERPRETATIONS

Метою статті є науковий аналіз нових контекстів та інтерпретацій інформаційної війни в структурі сучасного геополітичного протиборства.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, методи історичного та логічного аналізу, системно-ситуаційний підхід.

Показано, що в структурі сучасного геополітичного інформаційного протиборства провідні місця посідають гібридна та інформаційна війни.

Доведено, що динаміка розвитку інструментарію геополітичного інформаційного протиборства вимагає розмежування розуміння понять інформаційної, психологічної та кібернетичної війн. Сутність інформаційної війни полягає в управлінні інформаційним потоками, сутність психологічної війни – в зміні характеристик суспільної свідомості супротивника у напрямі визначеному активною стороною протиборства, сутність кібервійни, – в руйнуванні системи управління інформацією.

Обґрунтовано, що організація і ведення інформаційної війни мають базуватися на відповідних законах, закономірностях і принципах.

Запропоновано в процесі розробки та планування заходів інформаційної війни враховувати закони, закономірності функціонування та розвитку суспільної свідомості, закономірності забезпечення безпеки та розвитку соціальних систем, а також закономірності трансформацій базового типу атаки – спрямованість атаки на відповідну сферу людського розуму в ході еволюції інформаційної війни.

The aim of the article is a scientific analysis of new contexts and interpretations of information warfare in the structure of modern geopolitical confrontation.

It were used to solve the research problems methods of analysis and synthesis, methods of historical and logical analysis, system-situational approach

It is shown that geopolitical confrontation structurally contains force and non-force (information) components, while the components of geopolitical information confrontation are information-psychological and information-technological confrontation. At the same time, the image of modern war is defined by the phenomenon of a combination of force and non-force influence on the enemy with the use of a strategy of indirect action.

It is shown that in the structure of modern geopolitical information confrontation the leading places are occupied by hybrid and information warfare, the strategic goal of the latter is to break all levels of individual protection: social, psychological and biological.

It is proved that the dynamics of development of information tools requires a distinction between the understanding of information, psychological and cyber wars. The essence of information warfare is to control information flows, while the essence of psychological warfare is to change the characteristics of public consciousness in the desired direction, the essence of cyber warfare as an integral (subversive) component of propaganda warfare is to destroy the information management system.

It is substantiated that the organization and conduct of information warfare should be based on relevant laws, patterns and principles. In particular, the basic laws of information warfare are: the law of the decisive role of its political goals; the dependence of its course and results on the economic, socio-political, scientific, technical and military capabilities of opponents. The main laws of information warfare are: the dependence of forms and methods of its conduct, its effectiveness on the quantity and quality of means of information influence, as well as personnel; dependence of the purposes of information warfare on available forces and means of their application; dependence of achievement of the purposes of information war on unity of information actions of subjects of information activity in time and space; uneven distribution of forces and resources throughout the information sphere; inequality of influence of various forces and means on the information sphere of the enemy.

It is proposed in the process of development and planning of information warfare to take into account the laws and patterns of functioning and development of public consciousness, patterns of security and development of social systems, as well as patterns of transformations of the basic type of attack.

Ключові слова: *геополітичне протисторство; гібридна війна; інформаційна війна; психологічна війна; кібервійна; національна безпека; політика національної безпеки; Україна.*

Keywords: *geopolitical confrontation; hybrid war; information war; psychological war; cyber war; national security; national security policy; Ukraine.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних інформаційних та гібридних війн, спостерігається тенденція віртуалізації простору геополітичного протисторства, тобто переважання символічної реальності над дійсністю. Все це справляє значний, а інколи й визначальний вплив на процес забезпечення національної безпеки України в умовах динамічного безпекового середовища.

Ця обставина й визначає зв'язок загальної проблеми забезпечення національної безпеки України з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження теоретико-методологічних засад формування та реалізації політики національної безпеки, розробки та планування заходів інформаційної війни, забезпечення інформаційної безпеки.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна зробити висновок про те, що проблемам формування та реалізації політики національної безпеки України в сучасних умовах ведення інформаційних та гібридних війн, розробки та планування заходів інформаційної війни і забезпечення інформаційної безпеки присвячено наукові праці вітчизняних дослідників, а саме: В. Абрамова [1; 18], Я. Вариводи [2], В. Горбуліна [3; 15], Я. Жаркова, В. Петрика, М. Присяжнюка [6], В. Зеленіна [4], О. Зозулі [5], В. Литвиненка [7], Є. Магди [8], В. Осьодло та Л. Будагьянц [9], Г. Перепелиці [11], Г. Почепцова [12-14], М. Требіна [17], М. Шевченка [19; 20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, формулювання цілей статті. Незважаючи на значну кількість робіт, в яких розглядаються актуальні проблеми формування та реалізації політики національної безпеки України в сучасних умовах ведення інформаційних та гібридних війн маємо констатувати обмаль наукових праць в яких би розглядалися питання еволюції інформаційної війни, з'ясування сутності та взаємозв'язків інформаційної, психологічної та кібернетичної війн, врахування їхніх особливостей в процесі розробки та планування комплексних заходів інформаційної війни, а також забезпечення інформаційної безпеки.

Метою статті є науковий аналіз нових контекстів та інтерпретацій інформаційної війни в структурі сучасного геополітичного протисторства.

Для вирішення завдань дослідження нами використовувалися: методи аналізу і синтезу – для з'ясування сутності, законів та закономірностей інформаційної, психологічної та кібернетичної воєн; методи

історичного та логічного аналізу – при дослідженні еволюції інформаційної війни; системно-ситуаційний підхід – для дослідження технологічного аспекту ведення геополітичного протиборства.

Виклад основного матеріалу. В сучасній суспільній свідомості уявлення про війну є значно ширшим ніж «продовження політики засобами збройного насильства», що є лише відбиттям відображення нової концепції військових і невійськових засобів у боротьбі інтересів соціальних груп, міжнародних корпорацій та держав [20]. Це, в свою чергу, позначилося й на розширенні сфер геополітичного протиборства. Так, до традиційної сфери воєнного впливу з використанням різних фізичних засобів долучилися:

- інформаційна сфера – це сфера добування і збору інформації, її обробка і спільного використання;
- когнітивна (раціонально-ментальна) сфера – це сфера сприйняття, розуміння, переконань і цінностей, які складаються у свідомості учасників збройної боротьби в результаті оцінки цілей, завдань і обстановки та прийняття рішень;
- соціальна сфера – це сфера взаємозв'язків між і серед об'єктів та суб'єктів військової діяльності [10, с. 81].

Згідно концепції «гібридної війни» у всіх зазначених сферах розгортається геополітичне протиборство. Варто зазначити, що науковці Національного інституту стратегічних досліджень термін «гібридність» трактують у пропагандистсько-ідеологічному та аналітико-інтерпретаційному розумінні. В першому значенні «гібридність» трактується, як «виправдання страху перед повномасштабною війною та небажання чи неготовність сторін вступити у відкритий конфлікт». В другому значенні «гібридність» науковці тлумачать як «стадію конфліктної ескалації, на якій дипломатичні домовленості цілком можливі, а повномасштабної війни можна запобігти» [11, с. 415]. Водночас, науковці Національного інституту стратегічних досліджень зазначають, що «принциповою для розуміння специфіки гібридної війни є ідея функціонального перетворення на зброю традиційно не військових засобів силового впливу та об'єднання їх на цій підставі з власне військовими методами» [15, с. 26-28].

Є сенс зауважити, що однією із основних ознак гібридної війни є розмитість її параметрів, як-от [1; 3; 5; 8; 11; 15]:

- багатовимірність спрямованої полідеструкції – руйнування однієї держави іншою за допомогою комплексного комбінування застосування сил і засобів військового та невійськового характеру в різних вимірах із стимулюванням та розкриттям внутрішнього конфліктегенного потенціалу країни-жертви;
- маскуванню агресором гібридної війни під громадянський конфлікт у країні, яка стала об'єктом агресії;
- розмиття чітких ознак учасників та їхніх функцій, заходів і засобів ведення війни;
- розмиття чітких ознак початку, переходу відносин зі стану миру в стан війни;
- розмиття чітких ознак перемоги у війні;
- генерування невизначеностей в результаті інформаційно-пропагандистського супроводу гібридної війни, що дозволяє ввести в оману громадську думку;
- генерування невизначеностей в результаті інформаційно-розвідувального супроводу гібридної війни, що дозволяє ввести в оману вище воєнно-політичне керівництво держави, яка стала об'єктом агресії.

Зауважимо, що інтелектуальне банкрутство спричиняє військову поразку. Проте, найінтелектуальнішим варіантом військового протистояння є інформаційна війна, оскільки у цій війні суб'єктом і об'єктом впливу є людський розум. І якщо звичайна «гаряча» війна націлена на тіло людини, то інформаційна або смислова (когнітивна) війна – на її розум [13, с. 8].

На взаємозв'язок між фізичним, віртуальним та інформаційним просторами вказує вітчизняний дослідник Г. Почепцов. Зокрема він пише: «Фізичний, інформаційний та віртуальний простори в ідеалі повинні гармонізуватися один з одним. У процесах змін, що особливо стосується революцій і модернізації, віртуальний та інформаційний простори йдуть попереду фізичного, вони намагаються вивести його на нові обрії» [14, с. 129].

Є сенс зауважити, що динаміка розвитку інформаційного інструментарію вимагає розмежування розуміння інформаційної та психологічної, інформаційної та кібернетичної війн (див. табл. 1).

Таблиця 1
Типологія війн за критерієм інформаційного інструментарію

Тип війни	Проміжна мета	Об'єкт впливу	Кінцева мета
Інформаційна / дезінформаційна	Змінити інформаційну картину світу	Масова свідомість	Знищити підтримку своїх збройних сил
Психологічна	Придушити у противника волю до спротиву	Збройні сили противника	Противник здається в полон, відмовляється вести воєнні дії
Кібернетична	Заміна динних в інформаційних ресурсах	Інформаційна інфраструктура	Ухвалення хибних рішень – у разі військових, хаос – у разі атаки на інфраструктуру

Джерело : [12, с. 74]

Форматами інформаційно-пропагандистської війни можуть бути: інформаційна війна, психологічна війна, кібервійна [4, с. 35].

Поняття «інформаційна війна» трактується, як «широкомасштабна боротьба в інформаційному просторі із застосуванням методів, прийомів, способів, каналів і засобів маніпуляції психікою людей, у першу чергу їх індивідуальною і суспільною свідомістю та колективним несвідомим, з метою досягнення цілей і вирішення завдань суб'єкту впливу шляхом трансформації світогляду мас» [4, с. 35].

Головною метою цієї війни є «забезпечення необхідного рівня власної національної безпеки в усіх сферах суспільного життя і максимальне зниження рівня захищеності національної безпеки конфронтуючої сторони» [17, с. 279].

Цілями інформаційної війни можуть бути:

- попередження можливого військового конфлікту;
- ослаблення морального духу особового складу збройних сил і цивільного населення супротивника;
- внесення в суспільну свідомість й індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей і поглядів;
- дезорієнтація та дезорганізація мас, внесення безладу в інформаційну мережу супротивника;
- ослаблення патріотичних переконань і національних традицій;
- провокування і спонукання до відмови від участі в бойових діях;
- залякування свого народу «образом ворога»;
- залякування супротивника своєю могутністю;
- створення передумов для досягнення намічених воєнно-політичних цілей з мінімальними людськими втратами та матеріальними витратами.

В широкому розумінні поняття «психологічна війна» трактується як «цілеспрямоване планомірне використання політичними опонентами пропаганди й інших засобів (дипломатичних, військових, економічних, політичних тощо) для прямого та непрямого впливу на думки, настрої, почуття й у підсумку – на поведінку супротивника з метою змусити його діяти в бажаних їм напрямках. Прийоми психологічної війни – це прийоми психологічного тиску, прийоми непомітного проникнення до свідомості об'єкту психологічного впливу, прийоми прихованого розбурювання й перекручування законів логіки» [16, с. 158].

В польовому статуті ЗС США FM-33-1 «Психологічні операції» визначено основну мету спеціальних психологічних операцій – забезпечення змін поведінки союзників і противників США в сприятливому для країни напрямі [7, с. 16].

Цілями психологічної війни можуть бути [4, с. 37]:

- запобігання можливого військового конфлікту;
- ослаблення морального духу особового складу збройних сил і цивільного населення супротивника;
- спонукання їх відмови від участі в бойових діях;
- створення передумов для досягнення намічених воєнно-політичних цілей з мінімальними людськими втратами і матеріальними витратами.

Варто додати, що сучасні технології психологічних війн, інформаційно-психологічної агресії ґрунтуються на застосуванні стратегії непрямих дій, що передбачає маніпулювання цінностями та переконаннями супротивника з метою зменшення морально-психологічного потенціалу національних військових формувань та готовності суспільства до оборонної війни.

Тобто, у політиці / війні, головна мета стратегічного нападу - це послабити опір опонента / ворога наперед, ніж робити спробу долати його, що краще всього досягається:

- у політиці шляхом підміни у опонента цінностей, мети та сенсу політичної діяльності;
- у війні, як ідеї – підміною у супротивника «образу війни» (розмиття поняття «війни», ототожнення її лише з веденням збройної боротьби) та «образу перемоги» (розмиття поняття «перемоги», підміна поняття про стан переможеного та спотворення ідеї переваги в силі); підміною «образу Батьківщини» та «образу ворога» (розмиття цілей оборонної політики – «кого або що» від «кого» захищати) [20, с. 187-188].

Кібервійна – це війна у сфері програмного забезпечення інформаційних каналів, це використання програмних кодів з метою спричинення збитку, перехоплення управління, внесення технічних несправностей, руйнування фізичних об'єктів (у першу чергу інформаційного зв'язку) [4, с. 38].

Цілями кібервійни можуть бути [4, с. 38]:

- створення громадянського і економічного хаосу;
- знищення і перехоплення даних;
- перекриття супротивнику доступ до інформаційних джерел.

На думку Л.С. Джонсона сутність інформаційної війни полягає у впливі на інформаційний масив за такими напрямками, як: вплив на форму повідомлень, механізми їхньої передачі, зберігання, обробки даних; блокування передачі повідомлень; вплив на зміст повідомлень [7, с. 15-16].

На думку, вітчизняного дослідника В. Зеленіна сутність інформаційної війни полягає в управлінні інформаційним потоками, водночас сутність психологічної війни – в зміні характеристик суспільної свідомості в бажаному напрямі, сутність кібервійни, як невід'ємної (диверсійної) складової інформаційно-пропагандистської війни – в руйнуванні системи управління інформацією [4, с. 37-39].

Аналіз наведених визначень сутності інформаційної, психологічної та кібернетичної війни дозволяє констатувати, що вказані визначення репрезентують сутність війни третього порядку, де сутність війни – сили в дії – розглядається у прагматичному вимірі й виражає залежність війни у всіх її формах від політики держави [18, с. 94-95]. При цьому варто зазначити, що у наведених визначеннях сутності інформаційної, психологічної

та кібернетичної війни в повній мірі не враховано формулу політичної сутності монополії держави на насильство: «Влада = силове відношення + знання + воля (1 – воля до владарювання) + воля (2 – готовність до підкорення) + спосіб здійснення впливу» [20, с. 192]. Тобто в цих трактуваннях сутності війни робиться акцент власне на визначенні силового відношення та способу здійснення впливу.

Організація і ведення інформаційної війни мають базуватися на відповідних законах, закономірностях і принципах.

До основних законів інформаційної війни науковці відносять:

- закон визначальної ролі її політичних цілей;
- залежності її ходу і результатів від економічних, соціально-політичних, науково-технічних і військових можливостей супротивників [17, с. 285].

Серед основних закономірностей інформаційної війни можна виокремити:

- залежність форм і способів її ведення, її ефективності від кількості та якості засобів інформаційного впливу, а також особового складу;
- залежність цілей інформаційної війни від наявних сил і засобів їх застосування;
- залежність досягнення цілей інформаційної війни від єдності інформаційних дій суб'єктів інформаційної діяльності в часі і просторі;
- нерівномірність розподілу сил і засобів по всій інформаційній сфері;
- нерівнозначність впливу різних сил і засобів на інформаційну сферу супротивника [60, с. 285].

У галузі розбудови і застосування засобів інформаційної війни можна виокремити такі закономірності:

- обумовленість масштабів і спрямованості побудови характером воєнно-політичної та соціально-економічної обстановки, цілями державної політики національної безпеки, суспільних і економічних структур, що беруть участь у інформаційній війні;
- відповідність змісту і масштабів засобів інформаційної війни характеру і особливостям суспільного і державного устрою;
- залежність масштабів і якості побудови сил і засобів інформаційної війни від матеріальних і духовних можливостей держави [17, с. 285-286].

Основним принципами ведення інформаційної війни є:

- відповідність її цілей і завдань політичним цілям війни;
- необхідність зосередження сил у вирішальному місці та вирішальний момент; всебічна і завчасна підготовка сил і засобів ведення інформаційної війни;
- принцип високої активності і рішучості в ході ведення інформаційної війни;
- принцип узгодженого спільного застосування різних видів і типів сил і засобів ведення інформаційної війни;
- принцип раптовості інформаційних ударів;
- постійна готовність сил і засобів інформаційної війни до захисту власної інформації і руйнівного впливу на інформаційне середовище супротивника;
- безперервність інформаційної війни;
- ведення інформаційної війни з напругою, необхідною для виконання поставлених завдань;
- своєчасний маневр сил і засобів ведення інформаційної війни; врахування духовного фактору в інтересах виконання поставлених завдань;
- всебічне забезпечення, підтримка боєздатності та своєчасність відновлення сил і засобів ведення інформаційної війни;
- твердість і безперервність управління силами і засобами ведення інформаційної війни;
- непохитність у досягненні поставлених цілей;
- виконанні прийнятих рішень і поставлених завдань [17, с. 287-291].

Всі зазначені принципи реалізуються в конкретних формах і способах ведення інформаційної війни.

Є сенс зауважити, що в ході ведення інформаційної війни варто також враховувати закони та закономірності функціонування та розвитку свідомості, закономірності забезпечення безпеки та розвитку соціальних систем [4-9; 11-20]:

- закон пірамід логічних рівнів. Вказана піраміда містить наступні рівні: 1) місія; 2) особиста своєрідність; 3) переконання / цінності; 4) здібності / стратегії; 5) поведінка; 6) оточення. Закон: зміни, які відбуваються на більш низькому логічному рівні, майже ніколи не торкаються вищих логічних рівнів, а зміни, які відбуваються на більш високому логічному рівні, майже завжди викликають цілий комплекс змін на більш низьких рівнях;

- інформаційну війну виграє та сторона, чий духовний фундамент і моральні підстави у цій війні викликають більше довіри;

- безпека будь-якої системи, що саморозвивається досягається за рахунок збереження певного рівня («захисту») і розвитку («нападу»). Тобто безпека соціальної системи забезпечується за рахунок проактивної діяльності у цій специфічній сфері;

- проблема захисту в інформаційній війні – це проблема захисту знань, а також інших тонких структур суспільства, зокрема моралі та соціального інтелекту;

- розвиток свідомості має векторний характер і є незворотнім. Тобто, еліта, котра мислить минулим й живе лише минулим, не здатна мислити стратегічно й комплексно, як правило, в ході інформаційної війни отримує психологічну поразку, що, в свою чергу, спричиняє крах держави.

В ході еволюції інформаційної війни трансформувався й базовий тип атаки – спрямованість атаки на відповідну сферу людського розуму. За критерієм базового типу атаки виокремлюють [12, с. 74-75]:

- поведінкову війну, що змінює наявні в голові правила поведінки, переводячи об'єкт впливу на іншу поведінку, яка видається комунікатору більш правильною;
- смислову війну, яка змінює картину світу масової свідомості, де об'єктом впливу є звичайна людина, модель того, що називають здоровим глуздом;
- когнітивну війну, яка змінює картину світу, сформовану інфраструктурою науки і освітою.

Варто зазначити, що «когнітивна війна» передбачає моделювання такого впливу на противника, який прокладає шлях до визначених цілей (нав'язування власної волі) через впливи на картину соціального світу, історичну пам'ять, систему цінностей, що визначають тлумачення великих і поточних подій та процесів, і головне – спонукають до визначених типів соціальної поведінки [9, с. 35].

Сьогодні особливої актуальності набули інтегративні технології впливу на індивідуальну, групову і масову свідомість [1; 4-9; 11-20]:

- технологія інтервенції в чужий інформаційний простір;
- технологія рефлексивного управління;
- технологія руйнування ідентичності;
- технології національної консолідації – технологія консолідації «проти ворога», технологія консолідації заради експансії;
- технології інформаційно-пропагандистської війни;
- технологія інформаційної війни;
- технологія інформаційно-мережної війни;
- технології спеціальних інформаційних операцій;
- технології дезінформації.

Сьогодні особливої актуальності набули технології пропаганди [12, с. 46-66]:

- руйнування інформаційної монополії;
- перерозподіл інформаційної ваги гравців;
- створення керованих масових єдностей;
- управління сприйняттям;
- управління героїкою;
- управління ворогами;
- маніпуляція джерелами інформації;
- управління парадоксальністю;
- управління каналом комунікації;
- управління фреймами;
- управління розважальністю;
- управління сакральністю;
- управління технологіями для цілей пропаганди;
- управління історією;
- управління для великих масивів інформації.

Інтегративні технології впливу на індивідуальну, групову і масову свідомість здійснюються за допомогою [12-14]:

- ЗМІ та спеціальних засобів інформаційно-пропагандистської спрямованості;
- глобальних комп'ютерних мереж і програмних засобів розповсюдження в них пропагандистських інформаційних матеріалів;
- засобів, що нелегально модифікують інформаційне середовище, на підставі чого людина приймає рішення;
- засобів створення віртуальної реальності, чутки;
- засобів підпорогового психосемантичного впливу;
- засобів генерування акустичних та електромагнітних полів.

Висновки.

1. Показано, що геополітичне протиборство структурно містить силову та несилову (інформаційну) компоненти, при цьому складовими геополітичного інформаційного протиборства є інформаційно-психологічне та інформаційно-технологічне протиборство. Водночас, образ сучасної війни визначається тим явищем, як поєднання силового та несилового впливу на противника із застосуванням стратегії непрямих дій, що передбачає маніпулювання цінностями та переконаннями противника з метою підризу його морального духу, й в кінцевому підсумку роззброїти його та примусити до виконання волі переможця.

2. Показано, що структурі сучасного геополітичного інформаційного протиборства одне із провідних місць посідає інформаційна війна стратегічною метою якої є зламання всіх рівнів захисту індивіда: соціального, психологічного та біологічного. У випадку успіху акції інформаційного вторгнення автономна цілісність особистості буде суттєво порушена і відкривається можливість її програмування ззовні за допомогою адаптивних архетипів, які масово виробляються, поширюються та застосовуються в процесі геополітичного інформаційного протиборства.

3. Доведено, що динаміка розвитку інформаційного інструментарію вимагає розмежування розуміння інформаційної, психологічної та кібернетичної війн. Сутність інформаційної війни полягає в управлінні

інформаційним потоками, водночас сутність психологічної війни – в зміні характеристик суспільної свідомості в бажаному напрямі, сутність кібервійни, як невід’ємної (диверсійної) складової інформаційно-пропагандистської війни полягає в руйнуванні системи управління інформацією.

4. Обґрунтовано, що організація і ведення інформаційної війни мають базуватися на відповідних законах, закономірностях і принципах.

Основними законами інформаційної війни є: закон визначальної ролі її політичних цілей; залежності її ходу і результатів від економічних, соціально-політичних, науково-технічних і військових можливостей супротивників.

Основними закономірностями інформаційної війни є: залежність форм і способів її ведення, її ефективності від кількості та якості засобів інформаційного впливу, а також особового складу; залежність цілей інформаційної війни від наявних сил і засобів їх застосування; залежність досягнення цілей інформаційної війни від єдності інформаційних дій суб’єктів інформаційної діяльності в часі і просторі; нерівномірність розподілу сил і засобів по всій інформаційній сфері; нерівнозначність впливу різних сил і засобів на інформаційну сферу супротивника.

Основним принципами ведення інформаційної війни є: відповідність її цілей і завдань політичним цілям війни; необхідність зосередження сил у вирішальному місці та вирішальний момент; всебічна і завчасна підготовка сил і засобів ведення інформаційної війни; принцип високої активності і рішучості в ході ведення інформаційної війни; принцип узгодженого спільного застосування різних видів і типів сил і засобів ведення інформаційної війни; принцип раптовості інформаційних ударів; постійна готовність сил і засобів інформаційної війни до захисту власної інформації і руйнівного впливу на інформаційне середовище супротивника; безперервність інформаційної війни; ведення інформаційної війни з напругою, необхідною для виконання поставлених завдань; своєчасний маневр сил і засобів ведення інформаційної війни; врахування духовного фактору в інтересах виконання поставлених завдань; всебічне забезпечення, підтримка боєздатності та своєчасність відновлення сил і засобів ведення інформаційної війни; твердість і безперервність управління силами і засобами ведення інформаційної війни; непохитність у досягненні поставлених цілей; виконанні прийнятих рішень і поставлених завдань

5. Запропоновано в процесі розробки та планування заходів інформаційної війни, а також забезпечення інформаційної безпеки враховувати закони та закономірності функціонування та розвитку суспільної свідомості, закономірності забезпечення безпеки та розвитку соціальних систем, а також закономірності трансформацій базового типу атаки – спрямованість атаки на відповідну сферу людського розуму в ході еволюції інформаційної війни.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається визначення перспектив подальшого розвитку інформаційної війни як детермінанти формування державної політики забезпечення інформаційної безпеки України.

Список використаних джерел.

1. Абрамов В.І. Гібридна війна як нова форма міждержавного протистояння: стратегія перемоги. *Виклики і загрози національній безпеці в умовах гібридної війни* : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 27 квітня 2017 р.) К. : НАДУ, 2017. С. 17-22.
2. Варивода Я.О. Масова свідомість як об’єкт національної безпеки. *Людина і політика*. 2001. №2. С. 88-96.
3. Горбулін В. Как победит Россию в войне будущего. К.: Брайт букс, 2020. 256 с.
4. Зеленін В.В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни: навч. посіб. Том 1. НЛП – ХХ століття. 2-е видання, виправлене та доповнене. К.: Вид-во «Люта справа», 2015. 384 с.
5. Зозуля О. С. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки України в умовах інформаційно-психологічного протистояння: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01. / НАДУ. Київ, 2017. 261 с.
6. Інформаційно-психологічне протистояння (еволюція та сучасність): монографія / Я.М. Жарков, В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк та ін. К.: ПАТ «Віпол», 2013. – 248 с.
7. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: монографія. К.: ВКФ «Сатсанта», 2000. 222 с.
8. Магда С.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х.: Віват, 2015. 304 с.
9. Осьодло В.І., Будагянц Л.М. Соціально-філософські та психологічні аспекти сучасних війн: монографія. К.: Видавничий дім «ЕртЕк», 2018. 408 с.
10. Паршин С.А., Горбачев Ю.Е., Кожанов Ю.А. Современные тенденции развития теории и практики управления в вооруженных силах США. М.: ЛЕНАНД, 2009. 272 с.
11. Перепелиця Г.М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. К.: Видавничий дім «Стилос», 2017. 880 с.
12. Почепцов Г. Від покеру до гібридних війн: нові комунікативні технології ХХІ століття. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
13. Почепцов Г. Сенси і війни : Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.
14. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Вид. 3-є. доповн. та переробл. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 504 с.

15. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с.
16. Стасюк В.В. Страх і паніка на війні: монографія. К.: НУОУ, 2013. 290 с.
17. Требін М.П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації. Х.: Видавничий дім «Інжек», 2004. 404 с.
18. Філософія і концептуальні засади наукового вивчення війни: монографія / В.І. Абрамов, Л.М. Будагянц, С.О. Гудков, І.С. Печенюк, М.М. Шевченко. К. : НДЦ ГПЗСУ, 2007. 236 с.
19. Шевченко М.М. Методологічні засади аналізу міждержавного протиборства. *Нова парадигма*. 2007. Вип. 68. С. 125-133.
20. Шевченко М.М. Проблеми теоретичного визначення сутності війни. *Військово-науковий вісник*. 2007. Вип. 9. С. 184-194.

References.

1. Abramov, V.I. (2017), "Hybrid warfare as a new form of interstate confrontation: a strategy of victory", *Vyklyky i zahrozy natsional'nij bezpetsi v umovakh hibrydnoi vijny : materialy nauk.-prakt. seminaru [Challenges and threats to national security in a hybrid war]*, NADU, Kyiv, Ukraine, 27 april, pp. 17-22.
2. Varyvoda, Ya.O. (2001), "Mass consciousness as an object of national security", *Liudyna i polityka*, vol. 2, pp. 88-96.
3. Horbulyn, V. (2020), *Kak pobedyt' Rossyiu v vojne budusheho [How to defeat Russia in the war of the future]*, Brajt buks, Kyiv, Ukraine.
4. Zelenin, V.V. (2015), *Po toj bik pravdy: nejrolinhvistychnе prohranuvannia iak zbroia informatsijno-propahandysts'koi vijny [On the other side of the truth: neurolinguistic programming as a weapon of information and propaganda war]*, vol 1, NLP – XX stolittia [Volume 1. NLP - XX century], Vyd-vo «Liuta sprava», Kyiv, Ukraine.
5. Zozulia, O.S. (2017), "State management of information security of Ukraine in the conditions of information and psychological confrontation", Ph.D. Thesis, Public Administration, NADU, Kyiv, Ukraine.
6. Zharkov, Ya.M. Petryk, V.M. and Prysiazhniuk, M.M. (2013), *Informatsijno-psykholohichne protyborstvo (evoliutsiia ta suchasnist') [Information and psychological confrontation (evolution and modernity)]*, PAT «Vipol», Kyiv, Ukraine.
7. Lytvynenko, O.V. (2000), *Spetsial'ni informatsijni operatsii ta propahandysts'ki kampanii [Special information operations and propaganda campaigns]*, VKF «Satsanta», Kyiv, Ukraine.
8. Mahda Ye.V. (2015), *Hibrydna vijna: vyzhyty i peremohty [Hybrid war: survive and win]*, Vivat, Kharkiv, Ukraine.
9. Os'odlo, V.I. and Budah'iants, L.M. (2018), *Sotsial'no-filosofs'ki ta psykholohichni aspekty suchasnykh vijn [Socio-philosophical and psychological aspects of modern wars]*, Vydavnychij dim «ErtEk», Kyiv, Ukraine.
10. Parshyn, S.A. Horbachev, Yu.E. and Kozhanov, Yu.A. (2009), *Sovremennye tendentsyy razvytyia teoryy y praktyky upravleniya v vooruzhennykh sylakh SSHA [Modern trends in the development of theory and practice of management in the US armed forces]*, LENAND, Moscow, Russia.
11. Perepelytsia, H.M. (2017), *Ukraina – Rosiia: vijna v umovakh spivisnuvannia [Ukraine - Russia: war in coexistence]*, Vydavnychij dim «Stylos», Kyiv, Ukraine.
12. Pocheptsov, H. (2017), *Vid pokemoniv do hibrydnykh vijn: novi komunikatyvni tekhnolohii XXI stolittia [From Pokemon to hybrid wars: new communication technologies of the XXI century]*, Vydavnychij dim «Kyievo-Mohylians'ka akademiia», Kyiv, Ukraine.
13. Pocheptsov, H. (2016), *Smysly i vijny : Ukraina i Rosiia v informatsijnij i smyslovij vijnakh [Meanings and wars: Ukraine and Russia in information and semantic wars]*, Vydavnychij dim «Kyievo-Mohylians'ka akademiia», Kyiv, Ukraine.
14. Pocheptsov, H. (2016), *Suchasni informatsijni vijny [Modern information wars]*, Vydavnychij dim «Kyievo-Mohylians'ka akademiia», Kyiv, Ukraine.
15. Horbulin, V.P. (2017), *Svitova hibrydna vijna: ukrains'kyj front [World Hybrid War: Ukrainian Front]*, NISD, Kyiv, Ukraine.
16. Stasiuk, V.V. (2013), *Strakh i panika na vijni [Fear and panic in war]*, NUOU, Kyiv, Ukraine.
17. Trebin, M.P. (2004), *Armiia ta suspil'stvo: sotsial'no-filosofs'kyj analiz vzaiemodii v umovakh transformatsii [Army and society: socio-philosophical analysis of interaction in terms of transformation]*, Vydavnychij dim «Inzhnek», Kharkiv, Ukraine.
18. Abramov, V.I. Budah'iants, L.M. Hudkov, S.O. Pecheniuk, I.S. and Shevchenko, M.M. (2007), *Filosofii i kontseptual'ni zasady naukovooho vyvchennia vijny [Philosophy and conceptual foundations of scientific study of war]*, NDTs HPZSU, Kyiv, Ukraine.
19. Shevchenko, M.M. (2007), "Methodological principles of analysis of interstate confrontation", *Nova paradyhma*, vol. 68, pp. 125-133.
20. Shevchenko, M.M. (2007), "Problems of theoretical definition of the essence of war", *Vijs'kovo-naukovyj visnyk*, vol. 9, pp. 184-194.